

Research Paper

A Comparative Study of the Impact of Marriage to Foreigners on Nationality in the Laws of France, Germany and Iran

Manouchehr Tavassoli Naeini*¹

¹ Associate Professor, Law, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran

10.22080/lps.2021.22368.1265

Received:

September 25, 2021

Accepted:

October 25, 2021

Available online:

December 16, 2021

Keywords:

marriage, unity of couples, independence of citizenship, international citizenship, Imamieh Feqh (jurisprudence)

Abstract

One of the traditional methods of acquiring citizenship has been based on marriage. In French and German law, this approach has been obsolete for many years. Thus, marriage to foreigners has no effect on nationality anymore. Iranian civil law, using Islamic law and Imamieh Feqh (jurisprudence), has benefited the experiences of law-abiding countries, specifically France and Switzerland. Iranian society has undergone several changes since the year the law was passed. However, the citizenship section of the law is still based on the same traditional view. According to the Iranian laws, if a person from Iran marries a foreign woman, and if an Iranian woman marries a foreign man, according to the principle of "unity of couples", the nationality of husband is imposed on his wife. In French and German, however, this approach of imposition has been denied for years and marriage to foreigners has no effect on citizenship. The present research compares the laws of the three countries and analyzes the negative effects of imposing the citizenship upon marriage in the Iranian law. The results show that reviewing and revising the old rules on the imposition of citizenship on foreign and Iranian women upon marriage is necessary. Keywords: marriage, unity of couples, independence of citizenship, international citizenship, Imamieh Feqh (jurisprudence)

*Corresponding Author: Manouchehr Tavassoli Naeini

Address: Associate Professor, Law, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran

Email: tavassoli@ase.ui.ac.ir

Extended Abstract:

One of the traditional methods of acquiring citizenship has been based on marriage. In French and German law, this approach has been obsolete for many years. Thus, marriage to foreigners has no effect on nationality anymore. Iranian civil law, using Islamic law and Imamieh Feqh (jurisprudence), has benefited the experiences of law-abiding countries, specifically France and Switzerland. Iranian society has undergone several changes since the year the law was passed. However, the citizenship section of the law is still based on the same traditional view. According to the Iranian laws, if a person from Iran marries a foreign woman, and if an Iranian woman marries a foreign man, according to the principle of "unity of couples", the nationality of husband is imposed on his wife. In French and German, however, this approach of imposition has been denied for years and marriage to foreigners has no effect on citizenship. The present research compares the laws of the three countries and analyzes the negative effects of imposing the citizenship upon marriage in the Iranian law. The results show that reviewing and revising the old rules on the imposition of citizenship on foreign and Iranian women upon marriage is necessary.

1. Research method

This research uses a descriptive-analytical method and collects data through library tools.

2. Findings

Although the law of Iran on citizenship and the effect of marriage on citizenship was influenced by the model of the French and Swiss legal systems at the time of its adoption, the legal regime of France and Switzerland has been completely changed

and revised over the decades. This is while the Iranian legal system remained the same as a few decades ago. On August 10, 1927, France renounced the "principle of the unity of couples" in citizenship, and since 1973, it has provided equal treatment for men and women to acquire French citizenship or leave it. Germany, with its 1991, 1993, and 1999 reforms, rejected the traditional method of granting citizenship to spouses and accepted a change of citizenship based on marriage only by applying for acquired citizenship. A study of the laws of Germany and France, which, like Iran, are part of the Roman-German family and international conventions on women's marriage, shows that new approaches to citizenship due to marriage are based on the will of the couple and human rights standards. It seems to be applicable in Iranian law as well and will not disrupt the structure of civil law in the field of family law.

- 1- The Iranian Constitution, as the reference law, considers leaving or acquiring citizenship based on the will of individuals. According to Article 41 of the Iranian Constitution, every Iranian definitely has the right of Iranian citizenship. At the same time, Article 987 of the Civil Code stipulates that an Iranian woman who marries a foreigner will remain an Iranian citizen unless the husband's citizenship is imposed on the wife by virtue of the marriage. However, in any case, after the death of the husband or after divorce or separation, she will acquire her original citizenship. It seems that the second part of this article is contrary to the above principle. To solve this problem, the main solution depends on

legislation and making some changes in the civil law and maintaining the citizenship of Iranian women in case of marriage to a foreigner. This solution is compatible with Article 41 of the Constitution, in which it is better to accept the theory of complete independence for Iranian women who marry foreigners. However, if the Iranian women want to acquire the citizenship of their husband's country of origin after marriage, since in the Iranian law, dual citizenship of these women is not accepted, it is better for them to leave their Iranian citizenship, as is the case with German law. This change will not be a problem for other articles of the civil law in the field of alimony, determination of her place of residence, etc. The above-mentioned proposals are applicable only to the legal marriage of Iranian women to foreign men, and according to Article 1060 of the Civil Code, the marriage of an Iranian woman to a foreign man in cases where there is no legal prohibition is subject to special permission from the government, and without the permission of the Ministry of Interior, it is not possible to register it. Some changes, such as the passage of the Law on Amending and the Law on Determining the Obligation of Citizenship of Children of Iranian Women Married to Foreigners in 2019, show that the Iranian legislature has largely deviated from the previous theory of giving citizenship only based on the blood system and the fathers' citizenship.

2- In paragraph 6 of Article 976 of the Iranian Civil Code, any foreign woman who marries an Iranian man is automatically considered an Iranian citizen. This acquisition of citizenship has been imposed on her regardless of the woman's will to acquire citizenship and has been repealed in French and German law and conventions related to women's marriage, as noted. On the other hand, this acquisition of citizenship without the three conditions of acquiring Iranian citizenship, including merit and property and residence, is against the national interests of Iran and can even provide grounds for fraud against the laws of acquisition of foreign nationals. Because the acquisition of agricultural property is prohibited for foreign nationals, and foreign women can acquire this property through formal and artificial marriages to Iranian nationals, it is better to impose citizenship on a foreign woman at her request and apply the same conditions for acquired citizenship to grant citizenship to foreign women who marry Iranian citizens. In this case, at least the condition of eligibility should be considered and the foreign spouse should not be convicted of a crime, a major crime or non-political crime in any country. This method is in accordance with Article 42 of the Iranian Constitution, which stipulates that foreign nationals can become citizens of Iran within the limits of the regulations. To prevent the dual citizenship of foreign women married to Iranian men, it is possible, under German law, to leave their original

citizenship if they wish to acquire Iranian citizenship. In general, changes in some laws, especially citizenship laws, in the field of marriage to foreign nationals seem necessary.

3. Conclusion:

In private international law, marriage to foreigners or multinational or transnational marriages are increasing worldwide due to tourism, education, employment, asylum, or family relocation, or for several other reasons. In this type of marriage in the field of citizenship due to marriage, because the legal systems apply different methods in the field of marriage of national women to foreigners, there is often a conflict of laws. Basically, if a man and a woman who want to get married have different nationalities, the conflict will become more complicated in terms of different legal issues related to citizenship, family name and property and custody of children. To resolve this conflict, the traditional solution was to implement the principle of unity of the couple's citizenship, and the husband's citizenship was imposed on his wife. However, it is now accepted that marriage should not have a decisive effect on the citizenship of the couple, because the change of citizenship against the will of the individual is considered contrary to human rights standards, and in international conventions on marriage and citizenship of women, the solution is to impose citizenship on one spouse. France has renounced the "principle of couple unity" in citizenship since 1927 and does not change the citizenship of a foreign woman who marries a French man unless she formally applies for French citizenship. A comparative study of Iranian citizenship laws with France and Germany, the two main countries of the German-

Roman system, which at the beginning of the formulation of citizenship regulations had similar citizenship laws to the current Iranian laws, shows that some Iranian citizenship laws that have been adopted in recent decades do not meet the needs of today's society. Although in Imamieh Feqh (jurisprudence), the issue of citizenship of couples in its customary sense has never been raised and the main issue has been the religious citizenship of couples and their coexistence, and despite the fact that most of the laws of Iranian citizenship have been adapted from Western law, Iran has remained unchanged in this regard. Opponents of changing Iranian citizenship laws oppose such changes because of the legal, security, social, and practical and coercive promotions of dual citizenship. However, it should be noted that Iranian society has undergone several changes during the eighty years after the enactment of the Civil Code, and the attitude of society towards the issues of citizenship, especially citizenship due to marriage with the prevailing view at the time of the enactment of the Civil Code has changed radically. The result of these practical changes is the non-responsiveness of civil law to new issues. Due to the immigration of many Iranians to Western countries such as Germany and France and regional developments and the unprecedented presence of citizens of neighboring countries such as Afghanistan and Iraq in Iran as well as numerous marriages between Iranians and foreigners inside and outside the country and the emergence of serious problems, the application of Iranian citizenship laws in the field of these marriages requires revising the citizenship laws, especially the imposition of citizenship due to marriage and the implementation of the system of full independence for Iranian women married to foreign husbands.

Although the Iranian law does not accept the international obligations arising from the non-compliance with the international conventions on women's citizenship, and does not accept the dual citizenship resulting from marriage to foreigners, it is not yet fully prepared for this change. The context has been developed and perhaps the law amending the law on determining the citizenship of children born to Iranian women married to foreign nationals approved in 2020 is an introduction in this regard.

Funding

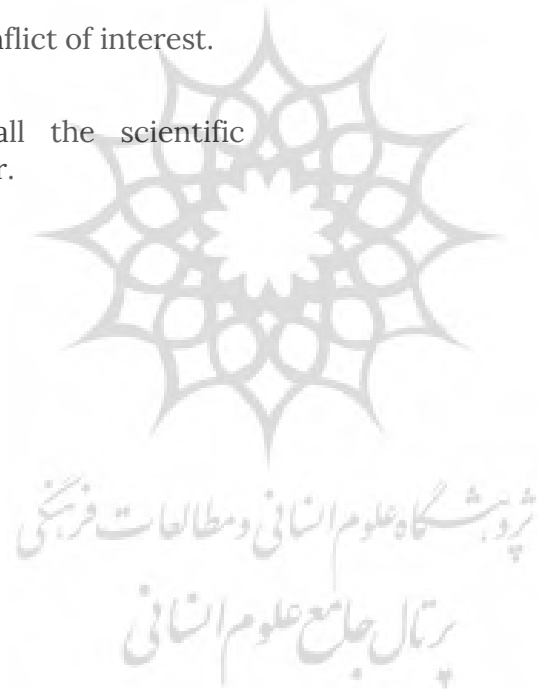
There is no funding support.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

علمی پژوهشی

مطالعه‌ی تطبیقی تاثیر ازدواج با اتباع خارجی در کسب تابعیت در قوانین فرانسه، آلمان و ایران

منوچهر توسلی نائینی*^۱ ID

^۱ دانشیار گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

doi 10.22080/lps.2021.22368.1265

چکیده

یکی از شیوه‌های سنتی برای کسب تابعیت ازدواج است. اما در قوانین فرانسه و آلمان این رویکرد تحمیل تابعیت به دلیل ازدواج سالهاست که منسوخ شده و ازدواج با اتباع خارجی همانند قبل تاثیر چندانی در تابعیت ندارد. قانون مدنی ایران با بهره‌گیری از حقوق اسلامی و در کنار فقه امامیه از تجربیات کشورهای حقوق نوشته و به طور مشخص از حقوق فرانسه و سوئیس بهره برده است. جامعه‌ی ایران نیز در طول سالهای بعد از تصویب این قانون تحولات متعددی را پشت سر گذاشته است، اما بخش تابعیت این قانون هنوز براساس همان دیدگاه سنتی در مورد ازدواج مرد ایرانی با زن بیگانه، به طور مطلق و همچنین در صورت ازدواج زن ایرانی با مرد خارجی و تحمیل تابعیت شوهر بر زن ایرانی "سیستم وحدت تابعیت" را اعمال می‌کند. پژوهش حاضر با مقایسه‌ی قوانین سه کشور به آثار منفی تحمیل تابعیت به دلیل ازدواج در قانون تابعیت ایران پرداخته و با بررسی تحولات قوانین مشابه در فرانسه و آلمان نشان می‌دهد تجدید نظر و اصلاح قوانین قدیمی تحمیل تابعیت ایرانی به یک زن بیگانه (خارجی) در اثر ازدواج با یک مرد ایرانی و پذیرش تحمیل تابعیت شوهر خارجی در صورت ازدواج با زن ایرانی ضروری و امکان پذیر به نظر می‌رسد.

تاریخ دریافت:

۰۳ مهر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۰۳ آبان ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۲۵ بهمن ۱۴۰۰

کلیدواژه‌ها:

ازدواج، وحدت تابعیت، استقلال تابعیت، ازدواج بین المللی، فقه امامیه.

* نویسنده مسئول: منوچهر توسلی نائینی

آدرس: دانشیار گروه حقوق، دانشکده علوم اداری و اقتصاد،

دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

ایمیل: tavassoli@ase.ui.ac.ir

۱ مقدمه

دارد و مبنای آن پذیرش اسلام یا قبول حکومت اسلامی یعنی تابعیت ایمانی است و از دیدگاه مقررات اسلامی، اشخاصی اتباع دولت اسلامی محسوب می‌شوند که اسلام آورده باشند یا حکومت اسلامی و اجرای قوانین آن را پذیرفته باشند (عرب عامری، پارسا منش، ۱۳۹۳: ۱۰۷). به همین دلیل حقوق مدنی ایران و بخش تابعیت آن بیشتر تحت تأثیر نظام حقوق رومی-ژرمنی و به ویژه قانون مدنی فرانسه و سوئیس بوده است. گرچه این قوانین مبنای متفاوتی دارند، اما نفوذ قوانین اروپائی در قوانین تابعیت ایران غیر قابل انکار است (بهرامی، ۱۳۸۱: ۱۸). به همین دلیل مقایسه‌ی سیر تحول قوانین تابعیت ایران در بخش ازدواج با اتباع خارجی با قوانین مشابه در آلمان و فرانسه دو کشور تاثیرگذار در نظام رومی ژرمنی می‌تواند در ارائه و تدوین هنجارهای پذیرفته شده بین المللی در ایران مفید باشد. افزون بر اینکه فرانسه و آلمان همانند ایران احوال شخصیه را تابع قانون ملی یا متبوع می‌دانند و راهکارهای این کشورها امکان اجرا در نظام حقوقی ایران را دارد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد تطبیقی به بررسی قوانین تابعیت کشورهای فوق در زمینه‌ی ازدواج زنان و مردان تبعه با اتباع خارجی می‌پردازد و در نهایت توصیه‌هایی برای انطباق قوانین تابعیت ایران با شرایط جدید ارائه می‌دهد!

۲ ازدواج با اتباع خارجی در قوانین فرانسه

با انقلاب فرانسه در سال ۱۷۸۹ مفهوم تابعیت و شهروندی و حقوق و وظایف ملحق به آن در اروپا

ازدواج با بیگانگان یا ازدواج‌های چند ملیتی پدیده‌ی جدیدی نیست. اما امروزه به دلایل پیشرفت در زمینه‌ی ارتباطات و فن آوری حمل و نقل و جابه‌جایی انسانها از کشوری به کشور دیگر به دلایل مختلف اعم از اشتغال، گردشگری و دلایل دیگر شمار آن در حال افزایش است (Govindarj, 2008:35). با افزایش تعداد این ازدواج‌ها دعاوی خانوادگی مرتبط با آن نیز در جهان افزایش یافته و به علت تعارض قوانین در زمینه‌ی ازدواج با بیگانگان، دادگاه‌های کشورهای مختلف در حال حاضر با مسائل متعددی در زمینه‌ی قانون حاکم بر دعوی مواجه هستند. ایران کشوری است که در آن جریان مهاجرت به سمت کشورهای غربی مثل آلمان و فرانسه و قاره آمریکا و در عین حال، مهاجرت اتباع خارجی مثل اتباع افغانستانی و عراقی به این کشور وجود دارد. یکی از نتایج این مهاجرت‌ها ازدواج‌های شمار زیادی از اتباع ایرانی با اتباع خارجی است که مسائل حقوقی متعددی را مطرح ساخته است. در حالی که برای حل تعارض قوانین ناشی از ازدواج‌های چند ملیتی ایران نیز همانند بسیاری از کشورهای دیگر به تغییرات جدی در قوانین تابعیت خود نیاز دارد، متأسفانه نظام حقوقی ایران درباره‌ی تابعیت ناشی از ازدواج‌های چندملیتی همگام با تحولات جهانی پیش نرفته است (توسلی نائینی، افضلی، ۱۳۹۴: ۴۱۳).

تابعیت در حقوق بین الملل خصوصی رابطه‌ی شخص و دولتی معین را نشان می‌دهد و محدوده‌ی آن را مرزهای جغرافیایی و قراردادی تعیین می‌کند؛ اما در حقوق اسلامی تابعیت مفهوم گسترده‌تری

رو، بر خلاف حقوق فرانسه که مجدداً به اصل اقامتگاه به عنوان قاعده‌ی علی‌البدل بازگشته در حقوق ایران نقشه‌ی برای اقامتگاه در سیستم حل تعارض پیش بینی نشده است (الماسی، ۱۳۶۹، ۱۲-۱۳)

^۱ در ابتدا دو نکته باید مورد توجه قرار گیرد. اولین اینکه ماموران دیپلماتیک یا نیروهای مسلح خارجی از مقررات دولت‌ها در مورد اعطای تابعیت به وسیله‌ی ازدواج خارج هستند و تابع قوانین دولت فرستنده می‌باشند و دوم اینکه در قوانین ایران، قانون اقامتگاه (محل اقامت) در اعطای تابعیت موثر نیست و اصل صلاحیت قانون ملی تحت تاثیرکرد ناپلئون ۱۸۰۴ در موضوعات احوال شخصیه مورد قبول قرار گرفته است. از این

باشد. اما در مورد وی دوره‌ی مشروط اقامت پنج ساله اعمال نمی‌شد. با اعمال مواد ۳۴ تا ۷۱ قانون مصوب ۹ ژانویه ۱۹۷۳ در مورد تکمیل و تعدیل قانون تابعیت فرانسه، مردان و زنان در خصوص ترک یا کسب تابعیت فرانسوی در جایگاه مشابهی قرار گرفته‌اند (Neyrand, M'sili, 1997: 391-393).

امروزه، در قانون تابعیت فرانسه ازدواج دیگری از راه‌های کسب مستقیم تابعیت فرانسه نیست و در واقع ازدواج با یک تبعه‌ی فرانسوی اثر مستقیمی برتابعیت ندارد. طبق مواد ۳۴ تا ۷۱ قانون ۱۹۷۳ تابعیت فرانسه کسب تابعیت فرانسه در مورد زوج یا زوج‌های خارجی با تقاضا و در صورت تحقق برخی شرایط مانند مدت ازدواج، مکتب و پذیرش در جامعه‌ی فرانسه انجام می‌شود^۱.

ازدواج با اتباع خارجی در قوانین فرانسه در دو بخش قوانین داخلی ناشی از طرح یا لایحه و قوانین ناشی از کنوانسیون‌های بین‌المللی بررسی خواهد شد.

۲/۱ ازدواج مرد تبعه با زن خارجی و زن تبعه با مرد خارجی در قوانین داخلی

در قوانین قبل از ۱۹۷۳ فرانسه طبق ماده ۳۷ قانون تابعیت زن خارجی که با مرد فرانسوی ازدواج می‌کرد از زمان عقد ازدواج تابعیت فرانسوی را اخذ می‌نمود. در این مورد شرطی برای ترک تابعیت قبلی وجود نداشت و فقط اعتبار عقد ازدواج اهمیت داشت. رویه‌ی فرانسه در این زمان جلوگیری از آپاترید شدن زن خارجی به دلیل ازدواج با مرد فرانسوی بود. در صورتی که این زن طبق قوانین دولت متبوعش تابعیت اولیه خود را حفظ می‌نمود می‌توانست تا قبل از انعقاد عقد ازدواج رد تابعیت فرانسه را اعلام

مطرح شد (Brubaker, 1992). در مواد ۱۲ و ۱۹ قانون مدنی ۱۸۰۴ فرانسه تصریح شده بود که زن تبعه فرانسه در صورت ازدواج با مرد تبعه خارجی، تابعیت شوهر و زن خارجی در صورت ازدواج با مرد فرانسوی تابعیت فرانسه را پیدا خواهد کرد. قانون سال ۱۸۸۹ این رویه را اصلاح کرد. طبق این قانون وقتی ازدواج بین زن فرانسوی و مرد تبعه‌ی خارجی صورت می‌گرفت مرد زمانی مجاز به درخواست تابعیت فرانسوی می‌شد که حداقل یک سال در فرانسه زندگی می‌کرد. به نظر مورخان در این دوران در قوانین بیشتر دولتهای اروپائی قرن نوزدهم در مسائل مربوط به انتقال، کسب یا حفظ تابعیت، وابستگی زن به تابعیت شوهر کاملاً تصریح شده بود (Guerry, 2016, 73).

در ماده اول قانون تابعیت ۱۰ اوت ۱۹۲۷ اصل وحدت زوجین^۱ در تابعیت کنار گذاشته شد. زن تبعه‌ی خارجی که با مرد فرانسوی ازدواج می‌کرد تابعیت خود را حفظ می‌نمود؛ مگر این که او رسماً درخواست کسب تابعیت فرانسوی را کرده باشد. و زن فرانسوی که با تبعه خارجی ازدواج می‌کرد تابعیت خود را حفظ می‌نمود؛ مگر اینکه او درخواست تابعیت شوهرش را کرده باشد. بعد از جنگ جهانی دوم با فرمانی که همه متون مرتبط با تابعیت را در بر می‌گرفت در مورد ازدواج‌های بین‌المللی تغییرات جدیدی راجع به تابعیت خارجی زن و شوهر مطرح شد. با این تغییرات زن تبعه خارجی که با یک مرد فرانسوی ازدواج می‌کرد از این پس شهروند فرانسوی محسوب می‌شد؛ مگر اینکه او این امتیاز را رد کند. و زن فرانسوی نیز که با تبعه‌ی خارجی ازدواج می‌کرد به تابعیت فرانسوی خود باقی می‌ماند؛ مگر اینکه او یک بیانیه‌ی انصراف از تابعیت برای به دست آوردن تابعیت شوهر خود را ارائه می‌نمود. شوهر این زن نیز بدون درخواست برای تابعیت اکتسابی نمی‌توانست تبعه فرانسه

(durée du mariage, communauté de vie, assimilation...) <https://my.ambafrance.org/La-nationalite-francaise>

¹ Le mariage avec un Français n'a pas d'effet automatique sur la nationalité. L'acquisition de la nationalité française se fait selon la procédure de la déclaration si plusieurs conditions sont réunies

باید اطلاعات خوبی از زبان فرانسوی مکالمه و نوشتاری داشته باشد. زوجین باید حضورا اسناد مربوط را با هم امضاء کنند.

طبق قانون شماره ۹۱۱-۲۰۰۶ مصوب ۲۴ ژوئیه ۲۰۰۶ در مورد مهاجرت و ادغام، همسر خارجی زن یا مرد فرانسوی نمی تواند در صورت محکومیت به یک جرم و جنایت که دربردارندهی نقض منافع ضروری ملت یا یک اقدام تروریستی است و یا محکومیت به حداقل ۶ ماه حبس صرف نظر از نوع جرم، تابعیت فرانسوی را کسب کند این محدودیت ها اگر همسر خارجی عفو شود یا سابقه‌ی محکومیت او از سوابق کیفری مستثنی شود، اعمال نمی شود.

طبق ماده ۲۱-۴ قانون شماره ۹۱۱-۲۰۰۶ مورخه ۲۴ ژوئیه همان سال دولت فرانسه می تواند با فرمان شورای دولتی کسب تابعیت فرانسه توسط همسر خارجی یک تبعه فرانسه را به دلیل اثبات ارتکاب جرم تعدد زوجات یا ارتکاب جرم علیه یک شخص صغیر زیر پانزده سال رد کند که این امر می تواند توسط متقاضی مورد اعتراض قرار گیرد.

براساس بخشنامه‌ی ۲۹ دسامبر ۲۰۰۹ وزارت مهاجرت و ادغام، هویت ملی و توسعه‌ی همبستگی^۳ در مورد کسب تابعیت فرانسه به دلیل ازدواج، مصاحبه با شوهر خارجی زن فرانسوی به منظور بررسی واقعیت رضایت و گواهی اهلیت قانونی صادره به وسیله‌ی مقامات کشور متبوع تبعه‌ی خارجی ضروری است. این گواهی به این دلیل درخواست می شود که مشخص شود شوهر آینده‌ی زن فرانسوی یک فرد بالغ و مجرد است که تحت قیمومت نیست. ثبت مدنی ازدواج نیز الزامی است. پس از ثبت ازدواج با رعایت شرایط قانونی آثار ازدواج برای تبعه‌ی خارجی پذیرفته می شود. از جمله: تبعه‌ی خارجی بلافاصله بعد از ازدواج اجازه‌ی اقامت موقت برای یک سال و اجازه‌ی اجرای فعالیت

و در این صورت تابعیت فرانسه به وی تحمیل نمی شد. در مقابل طبق ماده ۹۴ قانون تابعیت زن فرانسوی که با مرد خارجی ازدواج می کرد تابعیت فرانسوی وی در هر حال محفوظ می ماند (Dutoit, et al, 1973, 97-98) اما در قوانین فعلی تفاوتی بین ازدواج زن فرانسوی با مرد بیگانه و ازدواج زن بیگانه با مرد فرانسوی وجود ندارد. در نظام حقوقی فرانسه زوجه خارجی احتمالی باید همان شرایط زوجه تبعه‌ی فرانسه را برای ازدواج با یک فرانسوی داشته باشد. اولین شرط تجرد است: بیگانه نباید در زمان ازدواج با یک فرانسوی همسری داشته باشد؛ زیرا قانون فرانسه بر اساس ماده ۱۴۷ قانون مدنی تعدد زوجات را ممنوع شناخته است. دومین شرط بر اساس ماده ۱۴۶ قانون مدنی رضایت است. این رضایت باید واقعی و صریح بوده و ناشی از اکراه نباشد!

ماده ۲۱-۱ قانون مدنی به شماره ۹۳-۹۳۳ مصوب ۲۲ ژوئیه ۱۹۹۳ قدم مهمی در رد قوانین قبلی و اصل وحدت تابعیت در خانواده بود و با صراحت مقرر می دارد: به هیچ عنوان ازدواج تأثیری بر تابعیت ندارد. این قانون ایجاد خود به خودی تابعیت براساس ازدواج را رد می کند.

در تحولات بعدی قانونگذار فرانسوی بر ای جلوگیری از ازدواج های صوری برای کسب تابعیت شرایط سخت گیرانه تری برای مردان خارجی متقاضی ازدواج با زنان فرانسوی مقرر می کند. طبق ماده ۷۹ قانون ۹۱۱-۲۰۰۶ مهاجرت و ادغام ۲۴ ژوئیه ۲۰۰۶ در اصلاح بند ۲ ماده ۲۱ قانون مدنی فرانسه^۲، اگر شوهر خارجی زن فرانسوی که مقیم فرانسه است ثابت کند که مدت پنج سال است که با این زن فرانسوی ازدواج کرده و با او چهار سال زندگی مشترک داشته و یا از ثبت ازدواج آنها چهار سال گذشته و متقاضی تابعیت فرانسوی باشد این تابعیت به وی اعطاء خواهد شد. متقاضی هم چنین

³ Le ministère de l'Immigration, de l'Intégration, de l'Identité nationale et du Développement solidaire

¹ Art 147 "Il n'y a pas de mariage lorsqu'il n'y a point de consentement ».

² Loi n° 2006-911 du 24 juillet 2006 relative à l'immigration et à l'intégration

قوانین در تابعیت ۱۹۳۰^۱ اشاره نمود. فرانسه این کنوانسیون را امضا کرده، اما آن را تصویب نکرده است. مواد ۸ الی ۱۱ این کنوانسیون به تابعیت زنان مزدوج اشاره دارد و اراده‌ی زنان در تغییر یا تحمیل تابعیت را در نظر می‌گیرد:

ماده ۸ این کنوانسیون مقرر می‌دارد- اگر قانون ملی زن باعث از دست دادن تابعیت زن بر اثر ازدواج با یک مرد خارجی شود، این از دست دادن تابعیت باید مشروط به کسب تابعیت او از کشور متبوع شوهر باشد.

ماده ۹ به این نکته اشاره دارد که " اگر قانون ملی زن باعث از دست دادن تابعیت او پس از تغییر تابعیت شوهر در زمان ازدواج شود این از دست دادن تابعیت باید مشروط به کسب تابعیت جدید شوهر باشد". ماده ۱۰ نیز به این نکته می‌پردازد که " کسب تابعیت شوهر در طی دوران ازدواج نباید موجب تغییر در تابعیت زن شود مگر با رضایت او"

و در خاتمه ماده ۱۱ مقرر می‌دارد که " زنی که تابعیت خود را به موجب قانون کشورش بر اثر ازدواج از دست داده است بعد از انحلال نکاح نمی‌تواند آن تابعیت را دریافت کند؛ مگر با درخواست خود و مطابق با قانون آن کشور. اگر وی تابعیت قبلی خود را مجدداً کسب نماید، تابعیتی را که به دلیل ازدواج کسب کرده را از دست می‌دهد".

مجموعه مواد فوق الذکر نشان می‌دهد بدون در نظر گرفتن اراده‌ی زن و پذیرش وی امکان تحمیل تابعیت بر او وجود ندارد. تا زمان تصویب این کنوانسیون فرانسه مکلف به رعایت مقررات آن نیست.

دومین کنوانسیون مورد اشاره "کنوانسیون حذف کلیه‌ی اشکال تبعیض علیه زنان ۱۹۷۹ مصوب" است. فرانسه این کنوانسیون را در ۱۷ ژوئیه ۱۹۸۰ امضاء و در ۱۴ دسامبر ۱۹۸۴ تصویب کرده است. این

حرفه ای در فرانسه را دارد. وی سه سال بعد از ازدواج می‌تواند از یک کارت اقامت ۱۰ ساله بهره‌مند شود و چهار سال بعد از ازدواج می‌تواند تابعیت فرانسه را کسب کند.

برای پیشگیری از ازدواج‌های صوری مجدداً در سال ۲۰۱۱ بر اثبات عدم توقف زندگی عاطفی زوجین که یک طرف آن تبعه‌ی فرانسوی است تأکید می‌شود. ماده ۲۱-۲۲ قانون مدنی با شماره ۶۷۲-۲۰۱۱ اصلاح شده در ۲۰۱۱ مقرر می‌دارد^۳ " فرد بیگانه یا آپاترید که قرارداد ازدواج با تبعه‌ی فرانسوی منعقد می‌کند بعد از گذشت یک دوره‌ی چهار ساله از ازدواج می‌تواند تابعیت فرانسوی کسب کند به شرط آنکه با صدور بیانیه‌ی ای اعلام کند که در تاریخ این بیانیه زندگی عاطفی بین زن و شوهر بعد از ازدواج متوقف نشده و اینکه همسر فرانسوی تابعیت خود را حفظ کرده است". طبق همین ماده اگر بیگانه در زمان بیانیه نتواند ثابت کند که حداقل سه سال اقامت مداوم و مستمر در فرانسه داشته و یا قادر به اثبات این نباشد که ازدواج او با همسر فرانسوی برای مدت زندگی‌شان در خارج از کشور به ثبت رسیده در این حالت دوره‌ی زندگی مشترک به پنج سال افزایش می‌یابد:

بر اساس فرمان شورای دولتی فرانسه (فرمان شماره ۷۹۴-۲۰۱۳ مورخه ۳۰ اوت ۲۰۱۳) همسر خارجی باید همچنین مدرک تسلط به زبان فرانسه و مدرک مکنت خود را ارائه کند.

۲،۲ فرانسه و کنوانسیونهای بین المللی در مورد تابعیت زنان

فرانسه کنوانسیونهای متعددی را در رابطه با ازدواج زنان با مردان تبعه‌ی خارجی امضا و یا تصویب کرده است. با توجه به پیشینه‌ی تاریخی می‌توان در ابتدا به کنوانسیون برخی مسائل مربوط به تعارض

² Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women 1979 (CEDAW)

¹ Convention on certain questions relating to the conflict of nationality laws, The Hague, 12 April 1930.

سومین کنوانسیون مورد اشاره کنوانسیون اروپایی تابعیت مصوب ۱۹۹۷^۱ است. فرانسه این کنوانسیون را در ۲۰۰۰/۷/۴ امضاء، ولی آن را تصویب نکرده است. کنوانسیون اروپایی تابعیت در ۶ نوامبر ۱۹۹۷ در استراسبورگ تصویب شد. این کنوانسیون در امور مربوط به تابعیت سند جامعی است. ماده ۴ (د) کنوانسیون اخیر مقرر می‌دارد که نه ازدواج و نه انحلال ازدواج به خودی خود بر تابعیت هیچ یک از زن و شوهر تأثیر نمی‌گذارد. به نظر می‌رسد مهمترین کنوانسیون بین‌المللی که فرانسه آن را لازم الاجرا کرده است کنوانسیون حذف کلیه اشکال تبعیض علیه زنان است. به نظر می‌رسد در این کنوانسیون بر عدم تحمیل تابعیت و ارادی بودن کسب تابعیت مجدداً تأکید شده و مفاد این کنوانسیون به ویژه ماده ۴ در کشورهایی که آن را مورد تصویب قرار داده اند قبلاً در قوانین داخلی این کشورها مورد تأیید قرار گرفته است و با توجه به پذیرش اصل برتری حقوق بین‌الملل بر حقوق داخلی در کشورهای اروپایی در صورت مغایرت قوانین داخلی با مفاد این کنوانسیون، قوانین اخیر نسخ خواهند شد.

بررسی فوق‌نشان می‌دهد که به غیر از کنوانسیون منع تبعیض علیه زنان، بقیه کنوانسیونهای مرتبط با تابعیت زنان در حقوق فرانسه لازم الاجراء نشده است.

۳ ازدواج با اتباع خارجی در قوانین آلمان :

امپراتوری آلمان در سال ۱۸۷۱ اولین قانون مدرن خود را در مورد تابعیت آلمانی را با هدف اتحاد در یک امپراطوری ناهمگن تصویب کرد. طبق این قانون هر شخصی که در خاک آلمان متولد می‌شد آلمانی محسوب می‌گردید. اما توسعه‌ی فکری آلمان به سوی ایده‌های ملی‌گرائی و ایده ایجاد یک جامعه

کنوانسیون در سال ۱۹۷۹ توسط مجمع عمومی سازمان ملل به تصویب رسید. ماده ۹ این کنوانسیون مقرر می‌دارد: ۱. دول عضو در مورد کسب، تغییر یا حفظ تابعیت، حقوقی مساوی با مردان به زنان اعطا خواهند کرد. دولت‌ها به ویژه تضمین می‌کنند که ازدواج با فرد خارجی یا تغییر تابعیت شوهر در طی دوران ازدواج خود به خود باعث تغییر تابعیت زن، بی‌وطن شدن (آپاترید شدن) یا تحمیل تابعیت شوهر به وی نگردد. ۲. دول عضو به زنان و مردان در مورد تابعیت فرزندان شان حقوق مساوی اعطا خواهند کرد. فرانسه در زمان امضاء کنوانسیون اعلام نمود که ماده اخیر مانع اجرای بند دوم ماده ۹۶ قانون تابعیت فرانسه نخواهد شد. طبق ماده اخیر فرانسوی‌هایی که در عمل شبیه اتباع یک دولت خارجی رفتار می‌کنند، می‌توانند در صورت داشتن تابعیت این دولت، با حکم تأیید شورای دولتی تابعیت فرانسه را از دست بدهند. عراق نیز بند ۱ و ۲ این ماده را در تعارض با اسلام می‌داند و انگلستان نیز در حق شرط خود بر ماده ۹ اعلام نموده که از نظر دولت این کشور کنوانسیون با وضعیت ایجاد شده در اثر اجرای قانون تابعیت ۱۹۸۱ منطبق است، اما این کشور همچنان خود را موظف به اجرای قانون داخلی خود در این قسمت می‌داند. به نظر برخی حقوقدانان استدلال انگلستان بر پایه‌ی این امر است که این ماده از کنوانسیون با بند ۷ ماده منشور ملل متحد که در مقام بیان قاعده‌ی عرفی عدم مداخله در اموری که ذاتاً در صالحیت داخلی کشور می‌باشد، در تعارض است (نژندی منش، داور پور، ۱۳۹۷، ۴۱-۴۴).

در مجموع چه در قانون مدنی و چه در اسناد بین‌المللی به نظر می‌رسد که نظام حقوقی فرانسه از سیستم قدیمی وحدت تابعیت به سیستم استقلال کامل تابعیت گرایش پیدا کرده است (Medjoub, 2008: 147).

¹ The European Convention on Nationality 1997

۳،۱ ازدواج مرد تبعه با زن خارجی و زن تبعه با مرد خارجی در قوانین داخلی

به موجب بند ۳ ماده ۳ قانون تابعیت امپراطوری و ایالتی آلمان مصوب ۱۹۱۳، کسب تابعیت در دولت فدرال بر اساس ازدواج امکان پذیر بود. زن آلمانی که با یک غیر آلمانی ازدواج می کرد تابعیت آلمانی اش را از دست می داد (Eder, 1950, 3). در سال ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳ مقامات آلمانی قانون تابعیت را اصلاح کردند. در جولای سال ۱۹۹۹ قانون دیگری توسط پارلمان آلمان تصویب شد که قانون تابعیت قبلی را اصلاح کرد که از تاریخ ۱ ژانویه ۲۰۰۰ لازم الاجرا شد. بر اساس قانون اخیر، تبعه‌ی خارجی که با یک آلمانی ازدواج می کند و مایل است تابعیت آلمانی را کسب نماید باید از طریق فرآیند تابعیت اکتسابی عمل کند. وی تابعیت آلمانی را از طریق ازدواج و به صورت خود به خود دریافت نمی کند. با این حال برای کسب تابعیت اکتسابی بعد از گذشت حداقل دو سال از ازدواج در صورتی که متقاضی از نظر قانونی اقامتش در جمهوری فدرال آلمان برای سه سال سپری شده باشد می تواند اقدام کند. بنابراین، شرط اصلی برای کسب تابعیت آلمان، درابتدا اخذ اقامت در آن کشوری باشد و پس از اینکه شخص از طریق یکی از روشهای قانونی اقامت کشور آلمان را اخذ نمود می تواند مراحل بعدی را پیگیری کند.

از سال ۱۹۹۹ در قوانین آلمان برای کسب تابعیت آلمانی بر شرط ترک تابعیت اولیه متقاضی تاکید می شود. قوانین بخش ۹ قانون تابعیت آلمان ۱۹۹۹ در مورد تابعیت اکتسابی زن و شوهر و یا شرکای زندگی آلمانی ها مقرر می دارد: (۱) زن و شوهر یا شریک زندگی یک آلمانی^۴ تابعیت اکتسابی آلمانی را با الزامات مقرر در بخش ۸ به دست خواهد آورد در صورتی که :

ملی، به تصویب قانون بنیادی تابعیت^۱ در سال ۱۹۱۳ منجر شد. طبق این قانون تابعیت آلمانی در درجه‌ی اول بر اساس سیستم خون^۲ در نظر گرفته شد. به عبارت دیگر، اگر پدر و مادر طفلی آلمانی بودند؛ وی صرف نظر از محل تولد تابعیت آلمان را به دست می آورد (Prat-Erkert, 2008). جمهوری فدرال آلمان در سال ۱۹۴۹ مجدداً قانون ۱۹۱۳ را تایید کرد. اما با اصلاح قانون تابعیت در سال ۱۹۹۹ آلمان هم همانند فرانسه به سیستم خاک^۳ توجه نمود (Bouche, 2002, 1037). ماده ۱۱۶ قانون اساسی جمهوری فدرال آلمان تبعه آلمان و کسب تابعیت در آلمان را این گونه تعریف کرده است. ۱- از نظر این قانون اساسی، فرد آلمانی کسی است که دارای تابعیت آلمان است و یا به عنوان پناهنده و یا تبعید شده از نژاد آلمانی و یا به عنوان همسر یا فرزند آنها، دارای اجازه ورود به خاک "رایش" آلمان، با مرزهای رسمی اش در زمان ۳۱ دسامبر ۱۹۳۷ بوده است، مشروط بر آنکه ترتیب دیگری توسط قانون مقرر نشده باشد. ۲- اتباع سابق آلمان که بین ۳۰ ژانویه ۱۹۳۳ و ۸ مه ۱۹۴۵ به دلائل سیاسی یا نژادی یا مذهبی از تابعیت خود محروم شده اند و فرزندان آنها، در صورت درخواست، مجدداً تابعیت آلمانی دریافت می کنند. این افراد اگر بعد از ۸ مه ۱۹۴۵ در سرزمین آلمان مستقر شده و مخالفتی ابراز نکرده باشند، به مثابه افرادی که سلب تابعیت شده اند، تلقی نمی گردند.

در قانون قدیم تابعیت آلمان در ۱۹۱۳، ازدواج بیگانگان با اتباع آلمانی در تابعیت آنها تاثیر می گذاشت. اما این رویکرد سالهاست که در قوانین آلمان کنار گذاشته شده است.

^۴ منظور از شریک زندگی هر فردی اعم از هم جنس یا غیرهمجنس است که با هم زندگی می کنند و از نظر قوانین آلمان زندگی مشترک ثبت شده دارند

^۱ Staatsangehörigkeitsgesetz

^۲ Jus sanguinis

^۳ ius solis

کشور قاعده‌ی اصلی این است که چنین ازدواج‌هایی باید در آلمان در صورتی که مقررات قانونی مربوط به ازدواج توسط دولت خارجی رعایت شده باشد معتبر شناخته شود. علاوه بر این زوجه و زوج هم باید اهلیت و وضعیت قانونی مورد نیاز برای ازدواج را به موجب قانون دولت‌های متبوع خودشان داشته باشند. (برای مثال، حداقل سن اهلیت را داشته باشند و از نظر وضعیت مجرد بوده و محرم یکدیگر نباشند). چنانچه تبعه‌ی آلمانی به روشی معتبر ازدواج کند بدون اینکه وضعیت وی در سوابق وضعیت مدنی (اداره‌ی ثبت احوال) آلمان ثبت شود، ازدواج بعدی وی به مفهوم تعدد زوجات است و به درخواست هر کدام از همسران یا مقامات ذیصلاح فدرال و ایالتی مانند اداره آمار فدرال و دفاتر آماری ایالتی باطل خواهد شد.^۱ ابطال ازدواج این فرد به مفهوم سلب تابعیت وی نخواهد بود و چون در آلمان ازدواج تأثیری بر تابعیت ندارد تابعیت همسر وی هم تأثیری از این ابطال ازدواج نخواهد پذیرفت. بر اساس آخرین اصلاحیه قانون تابعیت آلمان بخش ۱۲ مصوب ۲۰ نوامبر ۲۰۱۹ آلمان مجدداً اعلام نموده که تا حد امکان تابعیت مضاعف را به رسمیت نمی‌شناسد و تابعیت را به صورت خود به خود به اتباع خارجی که با اتباع آلمانی ازدواج می‌کنند اعطا نمی‌کند.

۳،۲ آلمان و کنوانسیون‌های بین‌المللی در مورد تابعیت زنان

آلمان همانند فرانسه کنوانسیون برخی مسائل مربوط به تعارض قوانین در تابعیت ۱۹۳۰ را امضا کرده اما آن را تصویب نکرده است. در مقابل آلمان

۱. آنها تابعیت قبلی خودشان را از دست بدهند یا ترک کنند یا امکان پذیرش تابعیت مضاعف طبق بخش ۱۲ قانون تابعیت آلمان وجود داشته باشد.

۲. این تضمین داده شود که آنها با شیوه‌ی زندگی آلمانیها خود را تطبیق خواهند داد (Prat-) (Erkert, 2008)

طبق بخش ۱ فرعی این قانون اگر تابعیت ظرف یک سال پس از مرگ همسر آلمانی و یا از زمان حکم انحلال ازدواج اعطاء شود، متقاضی حق حضانت فرزند حاصل از ازدواج را که دارای تابعیت آلمانی است را دارا می‌شود.

با توجه به قانون فوق‌الذکر از متقاضیان تابعیت اکتسابی به طور معمول انتظار می‌رود که ثابت کنند تابعیت قبلی خود را رد کرده‌اند و یا پس از کسب تابعیت آلمانی آنرا ترک و یا به طور خودبه‌خود از دست خواهند داد. پناهندگان، شهروندان سوئیس و کشورهای عضو اتحادیه‌ی اروپا از شرط ترک تابعیت معاف می‌باشند. به نظر برخی این شرط انصراف از تابعیت برخی مواقع به عنوان یک مانع حقوقی عملی برای دستیابی به حقوق شهروندی عمل نموده، بلکه مراحل کسب تابعیت را نیز به طور قابل ملاحظه‌ای طولانی می‌کند، به ویژه اگر کشور مبدا به راحتی با ترک تابعیت تبعه‌ی خود موافقت ننماید

(Collet, 2003, 233-247)

بخش ۱۰۳ قانون فوق‌الذکر در مورد تابعیت زن و شوهر و فرزندان صغیر آنها مقرر می‌دارد. (۲) همسر خارجی و فرزندان صغیر ممکن است همراه با تبعه‌ی خارجی مطابق با بخش (۱) صرف نظر از شرط هشت سال سکونت قانونی در آلمان، تابعیت را کسب کنند.

باید توجه کرد که طبق بخش ۱۰ قانون ۱۹۱۳ اصلاح شده با ماده ۱ قانون ۲۰ نوامبر ۲۰۱۹ در آلمان در مورد اعتبار ازدواج‌های انجام شده در خارج از

amended by Article 1 of the Act of 20 November 2019 (Federal Law Gazette I p. 1626)

¹ Nationality Act of 22 July 1913 (Reich Law Gazette I p. 583 - Federal Law Gazette III 102-1), as last

چارچوب محدودیت های منافع امنیت ملی یا سیاست عمومی قرار گیرد.

در خاتمه کنوانسیون مقرر می دارد که "هر دولت متعاهدی موافقت می کند که این کنوانسیون نباید مانع قانون یا رویه ای شود که به عنوان یک حق برای زن و در صورت درخواست او برای کسب تابعیت شوهر چنین تابعیتی به وی اعطاء می شود."

آلمان همانند فرانسه کنوانسیون حذف تمام اشکال تبعیض علیه زنان را تصویب و بر اساس این کنوانسیون حقوق برابر زنان با مردان در کسب، تغییر یا حفظ تابعیت را قبول کرده است. بنابر این می توان با اطمینان گفت که در آلمان نه ازدواج با فرد بیگانه و نه تغییر تابعیت توسط شوهر در دوران ازدواج به طور خود به خود در تابعیت همسر تاثیری ندارد و او را آپاترید نخواهد کرد.

آلمان همچنین کنوانسیون اروپایی تابعیت ۱۹۹۷ را در ۲۰۰۵/۵/۱۱ تصویب و در ۲۰۰۵/۹/۱ آنرا لازم الاجراء کرده است. ماده ۶ بخش ۴ این کنوانسیون در مورد کسب تابعیت مقرر می دارد هر دولت عضو باید در حقوق داخلی خود کسب تابعیت برای همسران اتباع خود را تسهیل کند. در ماده ۴ این کنوانسیون اشاره شده که قوانین تابعیت هر دولت عضو باید بر این اصل مبتنی باشد که "هرکس حق داشتن تابعیت را دارد". در بند الف همین ماده قید شده که "نه ازدواج و نه انحلال ازدواج بین تبعه یک دولت عضو و یک بیگانه، نه تغییر تابعیت توسط یکی از همسران در دوران ازدواج، نباید به خودی خود بر تابعیت همسر دیگر تأثیر بگذارد". در ماده ۱۴ این کنوانسیون نیز تابعیت مضاعف به این صورت اجازه داده شده که "۱- یک دولت عضو باید به اتباع خود تابعیت دیگری را به صورت خودکار توسط ازدواج به دست آورند. را اجازه دهد". با پذیرش این کنوانسیون آلمان به صورت صریح و با

کنوانسیون تابعیت زنان متأهل ۱۹۵۷ را که در ۱۱ اوت ۱۹۵۸ لازم الاجرا شد در ۷ فوریه سال ۱۹۷۴ تصویب کرد. ماده ۱ بند ۲ این کنوانسیون مقرر می دارد که "دولتهای عضو موظفند که تضمین نمایند که نه ازدواج و نه انحلال آن میان اتباع یک کشور عضو و اتباع خارجی و نه تغییر تابعیت شوهر در طول ازدواج بر تابعیت همسر وی تأثیر نمی گذارد".

این کنوانسیون ماده ۱۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر مجمع عمومی سازمان ملل متحد را مورد تأکید قرار می دهد که هر کسی حق دارد تابعیتی داشته باشد و هیچ کس را نباید خودسرانه از تابعیت خود محروم کرد و یا حق تغییر تابعیت او را رد کرد. این کنوانسیون سه اصل کلیدی به شرح زیر دارد:

اصل اول- عدم تغییر تابعیت به صورت خودکار- ماده ۱ - تابعیت زن به صورت خودکار از طریق ازدواج با یک بیگانه تغییر نمی کند (هر دولت متعاهد موافقت می کند که نه انعقاد و نه انحلال ازدواج بین تبعه و نه تغییر تابعیت شوهر در دوران ازدواج، تابعیت همسر او را به صورت خود به خود تحت تأثیر قرار نمی دهد).

اصل دوم- عدم تأثیر کسب تابعیت شوهر بر تابعیت همسر- ماده ۲ - کسب یا انصراف از تابعیت توسط شوهرمانع از باقی ماندن همسر به تابعیت خود نمی شود (هر دولت متعاهد موافقت می کند که نه کسب داوطلبانه تابعیت دولت دیگر و نه ترک تابعیت توسط یکی از اتباع خود مانع حفظ تابعیت توسط همسر چنین تبعه ای نخواهد شد).

اصل سوم- اخذ ارادی تابعیت شوهرخارجی- ماده ۳- روش های ویژه کسب تابعیت برای زنانی که می خواهند تابعیت شوهرشان را کسب کنند در دسترس است. (۱. هر دولت متعاهد موافقت می کند که همسر بیگانه یکی از اتباع وی از طریق امتیاز روش ویژه با درخواست خود تابعیت شوهرش را به دست آورد . اعطای چنین تابعیتی ممکن است در

¹ Convention on the Nationality of Married Women, 309 U.N.T.S. 65, entered into force Aug. 11, 1958.

کشورها اختصاص دارد و اعتقادات دینی در آن بی‌تأثیر یا کم‌تأثیر است، و اصولاً تابعیت در اسلام، بر اعتقادات دینی استوار می‌باشد (عرب عامری، پارسا منش، ۱۳۹۳، ۱۱۴). در این قانون در مبحث تابعیت تأثیر برخی قوانین اروپایی مانند فرانسه و سوئیس مشاهده می‌شود، اما در برخی بخش‌ها مانند قوانین مربوط به انتقال تابعیت تولدی از طریق پدر و یا اعمال قانون متبوع زوج در دعاوی خانوادگی زوجین با تابعیت‌های متفاوت، فقه امامیه قانون تابعیت ایران را تحت تأثیر قرار داده است. از زمان تصویب قواعد تابعیت در قانون مدنی ایران، جامعه جهانی به طور کلی و به خصوص جامعه ایران تحولات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی بسیاری را پشت سر گذرانده است که ضرورت بازنگری در این قانون را ایجاب می‌کند. در این قانون ازدواج بین‌المللی یا ازدواج با اتباع خارجی در دودسته ازدواج مرد ایرانی با زن بیگانه و ازدواج زن ایرانی با مرد بیگانه تقسیم شده است.

۴/۱ ازدواج مرد تبعه با زن خارجی و زن تبعه با مرد خارجی در قوانین داخلی ایران

ماده ۹۷۶ قانون مدنی ایران کسانی که تبعه‌ی ایران هستند را مشخص می‌کند: بند ۶ این ماده مقرر می‌دارد: «هر زن تبعه‌ی خارجی که شوهر ایرانی اختیار کند» ایرانی است. این قانون مطابق با رویه قدیمی یا «دکترین تبعیت از قانون تابعیت شوهر» است که در ابتدا مورد قبول همه کشورهای بوده است (Chin, 1963:127) و به نظر می‌رسد بند ۶ فوق‌الذکر از مواد ۱۲ و ۱۹ قانون مدنی ۱۸۰۴ فرانسه اقتباس شده است که بعداً به آنها اشاره خواهد شد. از بند ۶ ماده فوق‌الذکر این گونه استنباط می‌شود که این ازدواج باید به صورت قانونی واقع شده باشد، و در صورت وقوع در خارج از کشور سجل احوال زن

تاکید بیشتری اصل وحدت تابعیت زوجین به دلیل ازدواج را کنار گذاشته است.

آلمان و فرانسه به کنوانسیون انعقاد و شناسایی اعتبار حقوقی ازدواج ۱۹۷۸^۱ ملحق نشده‌اند. ماده ۱۳ این کنوانسیون که در لاهه منعقد شده مقرر می‌دارد، این کنوانسیون نباید از اعمال قوانین دولت متعاقد و حقوق مناسب‌تر برای به رسمیت شناختن ازدواج‌های خارجی جلوگیری کند. وقتی که ازدواج به دلیل فوت همسر یا طلاق منحل می‌شود، زندگی مشترک بدون ازدواج، دیگر وجود ندارد و بنابراین همسر خارجی دیگر نمی‌تواند با ازدواج تبعه کشور متبوع شوهر باشد. مجموعه اسناد فوق‌الذکر نشان می‌دهد گرایش به اصل استقلال تابعیت زنان در جوامع اروپایی و سایر جوامع طرفداران بیشتری پیدا کرده است (توسلی نائینی، ۱۳۹۲).

درخاتمه اشاره می‌شود که معمولاً کنوانسیون‌هایی که کشورهای اروپایی به آن می‌پیوندند با حقوق داخلی آنها تعارضی ندارد و در صورت تعارض با حق شرط به این کنوانسیون‌ها می‌پیوندند. حتی در صورت تصویب کنوانسیون و تعارض آن با مقررات داخلی در همه‌ی این کشورها اصل برتری و تقدم معاهده بر قانون داخلی اجرا و قانون داخلی مغایر نسخ خواهد شد. به نظر برخی حقوقدانان این رویه در حقوق ایران نیز می‌تواند مورد اجرا قرار گیرد (شریعت باقری، ۱۳۹۰: ۲۷۹).

۴ ازدواج با اتباع خارجی در قانون تابعیت ایران

قواعد تابعیت در قانون مدنی ایران تقریباً ۸۵ سال پیش تصویب شده است. قانون مدنی در بیشتر موارد تحت تأثیر حقوق اسلامی و فقه امامیه بوده که بر «تابعیت» به معنای عرفی آن تأکید نمی‌شود، زیرا تابعیت به معنای عرفی، به مرزهای اعتباری میان

¹ Convention On Celebration and Recognition Of The Validity Of Marriage Of 1978

علاوه بر تابعیت مضاعف زنان، قوانین فوق مشکلات دیگری در زمینه‌ی استملاک بیگانگان و موارد دیگر را در بر دارد و نیازمند اصلاح می‌باشد (توسلی نائینی؛ ۱۳۸۴، ۱۰۳). برخی نیز علیرغم توجه به مشکل تابعیت مضاعف، معتقدند قانونگذار ایرانی وحدت تابعیت در خانواده را مهم‌تر دانسته و از نظر این قانونگذار حل تعارض تابعیت‌ها در خانواده مهم‌تر از حل تعارض تابعیت‌ها (تابعیت مضاعف) در شخص واحد می‌باشد (شریعت باقری، ۱۳۹۶، ۷۱).

در رابطه با ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی قانونگذار شیوه‌ی متفاوتی در پیش گرفته است. بر اساس قوانین تابعیت ایران، ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی به اجازه‌ی دولت ایران منوط است. مطابق ماده ۱۰۶۰ ازدواج زن ایرانی با یک تبعه‌ی خارجی حتی در مواردی هم که هیچ مانع قانونی وجود ندارد موکول به اجازه‌ی مخصوص از طرف دولت است. در صورت وقوع ازدواج بدون اجازه‌ی دولت گرچه ممکن است این ازدواج شرعی باشد، ولی ازدواجی غیر قانونی است و آثار حقوقی بر آن بار نمی‌شود و حتی برای مرد خارجی موضوع این تخلف مجازات کیفری ایجاد می‌نماید. بنابراین، زن ایرانی که می‌خواهد با مرد غیر ایرانی ازدواج کند باید یک روند طولانی را سپری کند. فقها اعم از عامه و امامیه، به اتفاق نظر معتقدند کفر زوج، از موانع نکاح است و زن مسلمان نمی‌تواند با مرد غیرمسلمان ازدواج کند و بر خلاف حقوق عرفی که اعطای تابعیت تبعی میان زوجین مورد تأیید قرار گرفته دلیلی بر پذیرش این نوع تابعیت در شرع اسلام وجود ندارد (عرب عامری، پارسا منش، ۱۳۹۳، ۱۱۹). شوهر خارجی برای دریافت پروانه زناشوئی باید گذرنامه و ویزای معتبر و گواهی از کنسولگری کشور متبوع خود راجع به وضعیت تجردش ارائه دهد. زن ایرانی باید اسناد و مدارک قانونی مورد نیاز را به وزارت کشور تقدیم و به دنبال اجازه‌ی دولت برای ازدواج با مرد خارجی باشد. پس از بررسی اسناد و مدارک مورد نیاز وزارت کشور برای قبول یا رد اجازه، تصمیم خواهد گرفت (Zahedi, 2007, 1).

طبق ماده ۹۳۳ قانون مدنی توسط کنسولگری ایران در محل تعیین و ثبت شده باشد. از این رو، با عنایت به این که طبق ماده ۶ قانون مدنی ایران، احوال شخصیه ایرانیان تابع قانون ایران است، هرگاه این ازدواج طبق قانون کشور خارجی صورت گرفته باشد، از نظر قانون ایران این ازدواج فاقد اعتباری است و می‌بایست جهت اعتبار دادن به آن، به کنسولگری ایران در آن کشور خارجی مراجعه نماید و صیغه‌ی عقد طبق مقررات ایران جاری و سپس ثبت شده باشد (ارفع نیا، ۱۳۸۷: ۹).

ماده ۹۸۶ قانون مدنی برخی حقوق زنان خارجی مزدوج با مردان ایرانی را توضیح می‌دهد. این ماده مقرر می‌دارد؛ زن غیر ایرانی که با ازدواج تابعیت ایرانی کسب می‌کند، می‌تواند بعد از طلاق یا فوت شوهر خود به تابعیت سابق خود رجوع نماید، مشروط بر این که وزارت امور خارجه را کتباً مطلع کند، ولی هر زن شوهر مرده (بیوه) که از شوهر سابق خود اولاد دارد نمی‌تواند مادام که اولاد او به سن ۱۸ سال تمام نرسیده از این حق استفاده کند. و در هر حال زنی که مطابق این ماده تبعه خارجه می‌شود حق داشتن اموال غیر منقول نخواهد داشت؛ مگر در حدودی که این حق به اتباع خارجه داده شده باشد و هر گاه دارای اموال غیر منقول بیش از آن چه که برای اتباع خارجه داشتن آن جایز است بوده یا بعداً به ارث اموال غیر منقولی بیش از آن حد به او برسد باید در ظرف یک سال از تاریخ خروج از تابعیت ایران یا دارا شدن ملک در مورد ارث مقدار مازاد را به نحوی از انحاء به اتباع ایران منتقل کند و گرنه، اموال مزبور با نظارت دادستان محل به فروش رسیده و پس از وضع مخارج فروش قیمت به او داده خواهد شد. ماده ۹۷۶ اصل وحدت تابعیت زوجین و تبعیت تابعیت زن از شوهر را ملاک قرار می‌دهد و اولین اشکالی که ایجاد می‌کند تابعیت مضاعف زنان خارجی مزدوج با مردان ایرانی در صورت حفظ تابعیت زن توسط دولت متبوع وی خواهد بود. این در حالی است که تابعیت مضاعف در قوانین ایران به رسمیت شناخته نشده است.

عقد ازدواج به زوجه تحمیل شود. ولی در هر صورت بعد از وفات شوهر یا طلاق یا جدائی به صرف تقدیم درخواست به وزارت امور خارجه به انضمام گواهی فوت شوهر یا سند طلاق تابعیت اصلی زن با جمیع حقوق و امتیازات مربوط به آن مجدداً به او تعلق خواهد گرفت. طبق تبصره ۱ همین ماده - هر گاه قانون تابعیت کشور زوج، زن را بین حفظ تابعیت اصلی و کسب تابعیت زوج مخیر بگذارد در این مورد زن ایرانی که بخواهد تابعیت کشور زوج رادارا شود و علل موجهی هم برای تقاضای خود در دست داشته باشد به شرط تقدیم تقاضانامه ی کتبی به وزارت امور خارجه ممکن است با تقاضای او موافقت گردد". در مورد فلسفه-ی حکم ماده ۹۸۷ گفته می شود که این ماده برای حفظ سیستم وحدت تابعیت در خانواده، جلوگیری از تابعیت مضاعف زن ایرانی و هماهنگی با قاعده‌ی تحمیل تابعیت شوهر وضع شده است (شریعت باقری، ۱۳۹۶، ۶۷)

طبق تبصره‌ی ۲ مصوب ۱۳۶۱ - زنان ایرانی که بر اثر ازدواج، تابعیت خارجی را تحصیل می کنند حق داشتن اموال غیر منقول را در صورتی که موجب سلطه‌ی اقتصادی خارجی گردد ندارند". به نظر برخی مستند این تبصره‌ی قاعده‌ی نفی سیل است و تشخیص این امر به عهده‌ی کمیسیون متشکل از نمایندگان وزارت کشور، وزارت اطلاعات و وزارت خارجه می‌باشد. این تبصره قبل از اصلاح در قانون مدنی مصوب ۱۳۱۳ بسیار سختگیرانه بود و طبق آن "زنان ایرانی که بر اثر ازدواج تابعیت خارجی را تحصیل می‌کنند حق داشتن اموال غیرمنقول جز آنچه که در زمان ازدواج دارا بوده‌اند، ندارند این حق هم به وراثت خارجی آنها منتقل نمی‌شود. با تغییرات ایجاد شده زن ایرانی با شرایط مندرج در این قانون می تواند مالک اموال غیر منقول باشد (بدای، ۱۳۸۳)

با توجه به ماده ۹۸۷ قانون مدنی، زن ایرانی که با یک مرد خارجی ازدواج می کند، ممکن است تابعیت مستقل خود را از دست بدهد و تابعیت شوهرش را کسب کند. به نظر می رسد قانونگذار

طبق مقررات ثبت ازدواج زن ایرانی با مرد خارجی در حیثه وظایف وزارت کشور بوده و براساس ماده ۴ آئین نامه زناشوئی بانوان ایرانی با اتباع بیگانه غیر ایرانی مصوب ۱۳۴۵/۷/۶ هیات وزیران، وزارت کشور می تواند اختیارسدور پروانه زناشوئی را به استانداری ها و فرمانداری های کل و همچنین با موافقت وزارت امور خارجه به بعضی از نمایندگان سیاسی و کنسولی ایران در خارجه واگذار نماید تا طبق مقررات این آیین نامه پروانه زناشوئی را مستقیماً در محل صادر نموده و مراتب را به ثبت احوال اعلام دارند. ثبت ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی در خارج از کشور به بالاترین مقام نمایندگی ها (سفیر، سرکنسول، کاردار) تفویض گردیده است. بر اساس ماده ۳۵ دستورالعمل انجام خدمات کنسولی در نمایندگی (مقررات مرتبط با اداره سجلات و احوال شخصیه) وزارت خارجه مصوب فروردین ۱۳۹۹ صدور پروانه‌ی زناشوئی و ثبت ازدواج بانوان ایرانی با اتباع ذکور کشورهای هند، پاکستان، بنگلادش، سریلانکا، عراق و افغانستان منوط به اخذ مجوز از اداره‌ی سجلات و احوال شخصیه وزارت امور خارجه (تهران) می باشد. برای صدور این پروانه از متقاضیان مدارکی مانند گواهی سفارت دولت متبوع مرد مبني بر بلامانع بودن و به رسمیت شناختن ازدواج، گواهی سفارت دولت متبوع مرد مبني بر مجرد بودن وي و چنانچه مرد قبلاً ازدواج کرده باشد، طلاق نامه‌ی وي که به تصدیق سفارت دولت متبوع وي رسیده باشد، طلاق نامه زن در صورتی که قبلاً ازدواج کرده باشد، گواهی تشرف به دین مبین اسلام از طرف مرد در صورتی که زن ایرانی مسلمان باشد و اجازه‌ی ولی دختر که امضاء وي توسط یکی از دفاتر اسناد رسمي تصدیق شده باشد. درخواست این مدارک بیشتر برای تضمین حقوق زن ایرانی پیش بینی شده است

ماده ۹۸۷ قانون مدنی ایران مقرر می دارد. « زن ایرانی که با تبعه‌ی خارجی ازدواج می کند به تابعیت ایرانی خود باقی خواهد ماند؛ مگر اینکه مطابق قانون کشور زوج، تابعیت شوهر به واسطه‌ی وقوع

تصویب این کنوانسیون تاکنون در مورد الحاق ایران به آن همواره میان دو گروه موافق و مخالف الحاق بر سر تبیین مواضع شان، جدال و اختلاف بوده است. موافقان، با حمایت از تساوی حقوق زن و مرد، این الحاق را فرصتی مغتنم، جهت اصلاح پاره ای از قوانین تبعیض آمیز داخلی می دانند و به استفاده از حق شرط، در موارد مغایرت کنوانسیون با نص صریح قرآن و شرع مقدس اسلام قائل می باشند. در مقابل مخالفان الحاق معتقدند مواد کنوانسیون با احکام شرعی و قوانین اساسی و عادی داخلی مغایر بوده و اساساً الحاق به کنوانسیون را غیرممکن می دانند (ارفع نیا، ۱۳۹۰: ۹).

در این مورد هم تحت تاثیر اصل وحدت تابعیت زوجین بوده و مقررات مندرج در ماده ۹۸۷ در مورد تحمیل تابعیت شوهر به زنان ایرانی شبیه به نوعی ترک تابعیت غیر ارادی ایران است با این تفاوت که این زنان برخلاف ترک کنندگان تابعیت ایرانی بعد از وفات شوهر یا تفریق، به صرف تقدیم در خواست به وزارت امور خارجه، به انضمام ورقه تصدیق فوت شوهر یا سند تفریق، حق بازگشت به تابعیت اصلی ایرانی خود را با جمیع حقوق و امتیازات راجع به آن خواهند داشت و با هیچ محدودیتی رو به رو نخواهند بود.

۴٫۲ ایران و کنوانسیونهای بین المللی در مورد تابعیت زنان

۵ پیشنهادها:

قانون ایران گرچه درمورد تابعیت و تاثیر ازدواج بر تابعیت تحت تاثیر الگوبرداری از نظام حقوقی فرانسه و سوئیس در زمان تصویب بوده، اما رژیم حقوقی فرانسه و سوئیس بر اساس مقتضیات زمان در طول چند دهه کاملاً تغییر یافته و بازنگری شده است، اما همچنان نظام حقوقی ایران به همان چند دهه‌ی قبل باقی مانده است. فرانسه در ۱۰ اوت ۱۹۲۷ "اصل وحدت زوجین" در تابعیت را کنار گذاشت و از سال ۱۹۷۳ وضعیت یکسانی برای مردان و زنان در خصوص ترک یا کسب تابعیت فرانسوی پیش بینی نمود و در حال حاضر در قانون تابعیت فرانسه ازدواج دیگری از راه های کسب مستقیم تابعیت فرانسه نیست. آلمان نیز با اصلاحات سالهای ۱۹۹۱ و ۱۹۹۳ و ۱۹۹۹ با رد شیوهی سنتی تحیل تابعیت زوج بر زوجه تغییر تابعیت بر اساس ازدواج را فقط از طریق درخواست تابعیت اکتسابی پذیرفته است

مطالعه قوانین دو کشور آلمان و فرانسه که همانند ایران جزو خانواده نظام رومی ژرمنی محسوب می شوند و کنوانسیونهای بین المللی در رابطه با ازدواج زنان نشان میدهد که رویکردهای جدید در مورد کسب تابعیت به دلیل ازدواج مبتنی

ایران در ۱۹ آذر ۱۳۲۷ اعلامیه جهانی حقوق بشر را همراه با ۴۷ دولت دیگر طی قطعنامه‌ی شماره A ۲۱۷ تصویب کرد و طبق ماده پانزدهم بند ۱ و ۲ این اعلامیه پذیرفته که "هرکس حق دارد که دارای تابعیت باشد و" هیچ کس را نمی توان خود سرانه ازتابعیت خود یا از حق تغییر تابعیت محروم کرد". به نظر می رسد ماده ۹۷۶ و ۹۸۷ قانون مدنی ایران با بند ۲ این اعلامیه مغایر است. اما این اعلامیه به خودی خود الزام آور نیست با این حال، سازمان ملل برای اجرا و توسعه‌ی جهانی آن راهکارهایی به صورت تشکیل کنوانسیونها و کمیته‌هایی تصویب کرده است. ایران همچنین طبق قانون اجازه الحاق دولت ایران به میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی مصوب ۱۳۵۴/۲/۱۷ عضو میثاق حقوق مدنی و سیاسی است و در این معاهده در ماده ۲۴ بند ۳ به حق تحصیل تابعیت کودک اشاره شده و تابعیت زنان و تاثیر تابعیت بر ازدواج در این میثاق مورد توجه نبوده است. ایران تا کنون به هیچکدام از کنوانسیونهای مربوط به تابعیت زنان ملحق نشده است.

ایران به کنوانسیون حذف تمام اشکال تبعیض علیه زنان مصوب ۱۹۷۹ ملحق نشده است. از زمان

برای دیگر مواد قانون مدنی در زمینه‌ی حق نفقه، تعیین محل اقامت او غیره نخواهد داشت.

پیشنهادات فوق‌الذکر فقط در مورد ازدواج قانونی زنان ایرانی با مردان خارجی قابل اجراست و طبق ماده ۱۰۶۰ قانون مدنی، ازدواج زن ایرانی با تبعه‌ی خارجی در مواردی که هم منع قانونی ندارد، موکول به اجازه‌ی مخصوص از طرف دولت، است و بدون اجازه‌ی وزارت کشور، ثبت آن ممکن نیست. برخی تغییرات از جمله تصویب قانون اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی مصوب ۱۳۹۸ نشان می‌دهد که قانونگذار ایرانی در این ماده واحده در صورت تقاضای مادر ایرانی تا حد زیادی از نظریه‌ی قبلی در مورد سیستم خون بر اساس تابعیت پدر عدول کرده و تنها پدران را عاملان انتقال تابعیت به حساب نمی‌آورد.

۲- در بند ۶ ماده ۹۷۶ قانون مدنی ایران هر زن تبعه‌ی خارجی که شوهر ایرانی اختیار کند خود به خود یک تبعه‌ی ایرانی محسوب می‌شود. این کسب تابعیت بدون توجه به اراده‌ی زن در کسب تابعیت به وی تحمیل شده و همان گونه که اشاره شد در حقوق فرانسه و آلمان و کنوانسیونهای مرتبط با ازدواج زنان لغو شده است. از طرف دیگر، این کسب تابعیت بدون شرایط سه‌گانه کسب تابعیت اکتسابی ایرانی از جمله لیاقت، مکنت و اقامت مغایر با منافع ملی ایران است و می‌تواند حتی زمینه‌ی تقلب نسبت به قوانین استملاک اتباع خارجی را فراهم آورد. زیرا استملاک املاک مزروعی برای اتباع خارجی ممنوع است و زنان خارجی با ازدواج صوری و ساختگی با اتباع ایرانی می‌توانند این مالکیت را به دست آورند. بهتر است تحمیل

بر اراده زوجین و موازین حقوق بشری است و به نظر می‌رسد با تغییرات و اصلاحات قوانین مربوط توسط قانونگذار در حقوق ایران نیز قابل اجرا باشد و شاکله‌ی قانون مدنی در زمینه‌ی حقوق خانواده را بر هم نخواهد زد.

۱- قانون اساسی ایران به عنوان قانون مرجع ترک یا کسب تابعیت را مبتنی بر اراده‌ی افراد می‌داند. مطابق اصل ۴۱ قانون اساسی ایران، هر ایرانی قطعاً از داشتن حق تابعیت ایرانی برخوردار است. در عین حال ماده ۹۸۷ قانون مدنی مقرر می‌دارد یک زن ایرانی که با تبعه‌ی خارجی ازدواج می‌کند به تابعیت ایرانی خود باقی خواهد ماند؛ مگر این که مطابق قانون کشور زوج، تابعیت شوهر به واسطه‌ی وقوع عقد ازدواج به زوج تحمیل شود. ولی در هر صورت بعد از وفات شوهر و یا بعد از طلاق یا جدایی، او تابعیت اصلی خود را کسب خواهد کرد. به نظر می‌رسد که قسمت دوم این ماده مغایر با اصل بالا است.

برای حل این مشکل راه حل اصلی بستگی به قانون‌گذاری و ایجاد برخی از تغییرات در قانون مدنی و حفظ تابعیت زنان ایرانی در صورت ازدواج با اتباع خارجی دارد. این راه حل با اصل ۴۱ قانون اساسی سازگار است. به عبارت دیگر، بهتر است نظریه‌ی استقلال کامل برای ازدواج زنان ایرانی با بیگانگان مورد پذیرش واقع شود. مگر اینکه زنان ایرانی پس از ازدواج با اتباع خارجی خودشان مایل باشند تابعیت کشور متبوع شوهر را به دست آورند و در این صورت با توجه به اینکه ایران تابعیت مضاعف را قبول ندارد بهتر است همانند حقوق آلمان برای جلوگیری از تابعیت مضاعف این زنان تابعیت ایران را ترک نمایند. این تغییر مشکلی برای

به دلیل ازدواج به دلیل اینکه نظام های حقوقی روش های متفاوتی در زمینه ازدواج زنان تبعه با اتباع خارجی اعمال می کنند غالباً تعارض قوانین به وجود می آید. اصولاً اگر زن و مردی که می خواهند ازدواج کنند تابعیت های مختلفی داشته باشند در زمینه مسائل مختلف قانونی در رابطه با تابعیت، نام خانوادگی و اموال و حضانت فرزندان تعارض پیچیده تر خواهد شد. برای حل این تعارض راه حل سنتی اجرای اصل وحدت تابعیت زوجین بود و تابعیت شوهر بر همسر وی تحمیل می شد. اما امروزه پذیرفته شده که ازدواج نباید اثر تعیین کننده ای بر تابعیت زوجین داشته باشد، زیرا تغییر تابعیت بر خلاف اراده فرد با موازین حقوق بشر مغایر شناخته می شود و در کنوانسیونهای بین المللی در مورد ازدواج و تابعیت زنان نیز راه حل تحمیل تابعیت یکی از زوجین بر دیگری کنار گذاشته شده است. فرانسه از ۱۹۲۷ "اصل وحدت زوجین" در تابعیت را کنار گذاشته و تابعیت زن تبعه خارجی که با مرد فرانسوی ازدواج می کرد را تغییر نمی دهد، مگر این که او رسماً درخواست کسب تابعیت فرانسوی را بنماید. آلمان هم با تصویب "کنوانسیون تابعیت زنان متأهل ۱۹۵۷" بر این رویه صحه گذاشت و از سال ۱۹۹۹ صراحتاً با اصلاح قانون تابعیت خود مجدداً بر عدم تاثیر ازدواج بر تابعیت زوجین تاکید نمود و زوج یا زوجه خارجی مزدوج با تبعه ای آلمانی را صرفاً از طریق تابعیت اکتسابی واجد شرایط اخذ تابعیت آلمانی می داند با این شرط اضافه نسبت به فرانسه که زوج یا زوجه خارجی می بایستی تابعیت اولیه خود را ترک نماید.

مطالعه ای تطبیقی قوانین تابعیت ایران با فرانسه و آلمان دو کشور اصلی نظام رومی ژرمنی که در ابتدای تدوین مقررات تابعیت، قوانین تابعیت مشابه قوانین فعلی ایران داشته اند، نشان می دهد برخی قوانین ایران در زمینه تابعیت که در دهه های گذشته تصویب شده است قادر به پاسخگویی به نیازهای جامعه ی امروز نیست. گرچه در فقه امامیه بحث تابعیت زوجین به مفهوم عرفی آن

تابعیت به زن خارجی با تقاضای وی صورت پذیرفته و همان شرایط مقرر برای تابعیت اکتسابی برای اعطای تابعیت به زنان خارجی اعمال شود که با شهروندان ایرانی ازدواج می کنند و یا حداقل شرط لیاقت در نظر گرفته شده و همسر خارجی نباید محکوم به جرم یا جنایت بزرگ یا جرم غیر سیاسی در هر کشوری باشد. این شیوه مطابق با اصل ۴۲ قانون اساسی ایران است که مقرر می دارد اتباع خارجی در حدود مقررات می توانند به تابعیت ایران در آیند. برای جلوگیری از تابعیت مضاعف زنان خارجی مزدوج با مردان ایرانی می توان همانند قوانین آلمان شرط نمود که در صورت تمایل به کسب تابعیت ایران تابعیت اولیه خود را ترک نمایند. در این مورد گرچه از سال ۱۳۸۵ تلاشهایی برای اصلاح بند ۶ ماده ۹۷۶ قانون مدنی در مجلس انجام شد، اما تا کنون مجلس بر پای بندی ایران به نظریه وحدت تابعیت تاکید نموده است. به هر حال به دلایل فوق امید است مجلس مجدداً بررسی موضوع را در دستور کار خود قرار دهد.

به طور کلی، تغییرات برخی از قوانین مخصوصاً قوانین تابعیت در زمینه ازدواج با اتباع بیگانه لازم به نظر می رسد

۶ نتیجه گیری

در حقوق بین الملل خصوصی ازدواج با بیگانگان یا ازدواج های چند ملیتی یا فراملی به دلیل توريسم، تحصیل، اشتغال، پناهندگی و یا جابه جایی خانواده یا به هر دلیل دیگر در سراسر جهان در حال افزایش است. در این نوع ازدواج در زمینه کسب تابعیت

سابقه شهروندان کشورهای مجاور مثل افغانستان و عراق در ایران و ازدواج های متعددی که در داخل و خارج کشور بین ایرانیان و اتباع خارجی انجام شده و بروز مشکلات جدی ناشی از اعمال قوانین تابعیت ایران در زمینه‌ی این ازدواج ها، ضرورت تجدید نظر در قوانین تابعیت به ویژه تحمیل تابعیت به دلیل ازدواج و اجرای سیستم استقلال کامل برای زنان ایرانی مزدوج با شوهر خارجی را طلب می کند. گرچه حقوق ایران با عدم الحاق به کنوانسیونهای بین المللی در مورد تابعیت زنان تعهدات بین المللی ناشی از آنها را نپذیرفته و به ویژه در زمینه‌ی پذیرش تابعیت مضاعف ناشی از ازدواج با اتباع خارجی هنوز آمادگی کامل برای این تغییر را ندارد، اما برخی قوانین جدید در این زمینه تدوین شده و شاید قانون اصلاح قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با اتباع خارجی مصوب ۱۳۹۸ مقدمه ای در این مورد باشد.

هیچگاه مطرح نبوده و موضوع اصلی تابعیت ایمانی زوجین و هم کفو بودن آنان می باشد و به همین دلیل بیشتر قوانین تابعیت ایران مقتبس از حقوق غربی است، اما قوانین این کشورها دهه هاست که تغییر یافته ولی قوانین ایران در این زمینه بدون تغییر مانده است. مخالفان تغییر قوانین تابعیت ایران به دلیل پیامدهای حقوقی، امنیتی، اجتماعی و ترویج عملی و قهری تابعیت مضاعف با چنین تغییراتی مخالفند. اما باید توجه داشت که جامعه‌ی ایران در طول هشتاد و چند سال پس از تصویب قانون مدنی تحولات متعددی را پشت سر گذرانده و نوع نگرش جامعه به مباحث تابعیت و به ویژه تابعیت به دلیل ازدواج با نوع نگاه حاکم بر زمان تصویب قانون مدنی به نحوی اساسی متحول شده است. نتیجه‌ی این تغییرات عملی پاسخگو نبودن برخی مقررات قانون مدنی به مباحث جدید است. مهاجرت بسیاری از ایرانیان به کشورهای غربی مثل آلمان و فرانسه و تحولات منطقه ای و حضور بی

منابع

- Arfa Nia, Beheshid. (2013). Mixed marriage of Iranian citizens. *Journal of Free Legal Research*.
- Arfa Nia Behshid, (2011) Dashtizadeh Maryam, The Impact of Iran's Accession to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women on Civil Law, *Journal of Free Legal Research*, No. 11.
- Almasi, Najad Ali, (2009), Private International Law, Mizan Publishing, eighth edition.
- Almasi Najad Ali (2000), Determining citizenship and residence from the perspective of conflict of laws, *Legal Journal of the Office of International Service Law*, No. 12.
- Badaghi Fatemeh, (2004) Marriage and Citizenship of Iranian Women, *Strategic Studies of Women*, No. 24.
- Bahrani Ahmadi, Hamid, (2002), General Contracts and Contracts, Mizan Publishing, Tehran.
- Tavassoli Naeini, Manouchehr, (2011), A Reflection on the Situation of Children Married by Foreign Men to Iranian Women with a Look at the 1989 Convention on the Rights of the Child, *Quarterly Journal of Criminal Law*, Volume 2, Number 1, Spring and Summer 2011.
- Tavassoli Naeini, Manouchehr (2005), The principle of unity of citizenship of couples in Iranian law, *Journal*

- Legal Thoughts, Qom Higher Education Complex, Year 2, Issue 7, Fall and Winter 2004,
- Tavassoli Naeini, Manouchehr (2014), Abdul Wahed Aqzali, Legal Developments of the Afghan Citizenship Law In the field of marriage with foreigners in comparison with the law of Iranian citizenship, Quarterly Journal of Private Law Thoughts.
- Tavassoli Naeini, Manouchehr (2015), Abdul Wahed Aghzali, Legal developments resulting from marriage Multinationalities in the Light of Developments in Dual Citizenship, with an Approach to Iranian Citizenship Laws, Quarterly Journal of Private Law Studies, Volume 45, Number 3, 413-429.
- Shariat Bagheri Mohammad Javad (2011), The Superiority of International Treaties over Ordinary Law, Journal of Legal Research, Volume 14, Number 56.
- Shariat Bagheri Mohammad Javad (2015) Private International Law, Second Edition, Mizan, Tehran.
- Arab Ameri Ahmad, Parsa Manesh Mohammad Reza, 2014, Citizenship in Islam, Islamic Law Quarterly, Volume 11, Number 41.
- Nejandi Manesh Hibatullah, Davarpour Sara, (2015), The right of betting of Islamic and European countries on the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women within the Legal System of Betting and Related Criteria, Quarterly Journal of Women's Rights Protection, Fourth year, No. 14.
- Nasiri Mohammad, (2012), Private International Law, Tehran, Agah Publications, 26th edition.
- Bouche, N. (2002). La réforme de 1999 du droit allemand de la nationalité. *Revue internationale de droit comparé*, 54(4), 1035-1072.
- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*, Harvard UP.
- Chin Kin, J. S. D. (1963). International marriage and divorce with reference to the Korean conflict rules, *Korean Quarterly: A Korean Affaires Review*, 5(4).
- Collet, B. (2003). Modes d'intégration nationale et mariage mixte en France et en Allemagne: à propos d'un processus de construction de comparaison internationale. Stratégies de la comparaison internationale, CNRS Editions, Paris, 233-247. DOI : 10.4000/books.editions-cnrs.8629.**
- Dutoit, B., & Gonset, Y. (1973). *La nationalité de la femme mariée: Europe/avec la collab. de Yves Gonset, Hélène Maire-de Riedmatten et Marguerite Perrigault-Florio*. Droz.
- Eder Phanor, J. Effects of marriage on the nationality of women, *third international congress of comparative law*, London, August 1950.
- Govindarj, V. C., & Jayarj, C. (2008). *Non resident Indians and private international law*, Delhi: Hope India Publications.
- Gruber, U. P. (2013). Le mariage homosexuel et le droit international privé allemand. *Revue*

- critique de droit international privé*, (1), 65-73.
- Guerry, L. (2016). La nationalité des femmes mariées sur la scène internationale (1918-1935). *Clio. Femmes, genre, histoire*, (43), 73-93. DOI : <https://doi.org/10.4000/clio.13163>
- Hammje, P. (2013). «Mariage pour tous» et droit international privé. *Revue critique de droit international prive*, (4), 773-806.
- Hansen, Randall, and Weil Patrick, (2001). *Towards a European Nationality*, Houndmills, UK: Macmillan.
- Medjouba, F., Steganelli, J. N., & Sanchez, M. (2008). *The rights and responsibilities of citizenship*, London: British Institute of international and Compalative Law.
- Neyrand, G., & M'Sili, M. (1998). Mixed couples in contemporary France. Marriage, acquisition of French nationality and divorce. *Population: An English Selection*, 385-416.
- Prat-Erkert Cécile, "Les réformes récentes du droit de la nationalité : droit du sang et droit du sol en Allemagne", La Clé des Langues [en ligne], Lyon, ENS de LYON/DGESCO (ISSN 2107-7029), avril 2008. Consulté le 24/10/2021. URL: <http://cle.ens-lyon.fr/allemand/civilisation/civilisation/immigration-et-integration/les-reformes-recentes-du-droit-de-la-nationalite-droit-du-sang-et-droit-du-sol-en-allemand>
- Zahedi, A. (2007). Transnational marriages, gendered citizenship, and the dilemma of Iranian women married to afghan men. *Iranian Studies*, 40(2), 225-239.